

2020-009

Archeologienota Lochristi Ommegangstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

28-10-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen aan de Ommegangstraat te Lochristi (provincie Oost-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied en waarbij de totale oppervlakte van de bodemingrepen meer dan 5000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Deze archeologienota is een aangepaste versie van de in akte genomen archeologienota met ID 15334 (zie <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/15334>). Omdat de geplande werken zoals opgenomen in die archeologienota gewijzigd zijn en het plangebied is verruimd, dient er een nieuwe archeologienota opgesteld te worden. Behalve de bespreking van de geplande werken en de gewijzigde afbakening op de plannen verschilt deze archeologienota inhoudelijk niet veel van de in akte genomen archeologienota, ook de projectcode is behouden.

Het plangebied, 58 672m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is gelegen ten westen van de Ommegangstraat, aan de achterzijde van een tuinbouwbedrijf gevestigd in de Ommegangstraat nr. 10-12. Het plangebied is volledig in gebruik als landbouwgrond en onbebouwd. Over een deel van het plangebied loopt van noord naar zuid een watervoerende perceelsgreppel, die net ten zuiden van het terrein uitmondt in de Lede.

Het plangebied is ca. 1,3km ten zuidzuidoosten van de dorpskern van Lochristi gelegen en kan van oudsher gesitueerd worden ter hoogte van het Lobos. Dit werd vanaf ca. 13de eeuw stelselmatig ontgonnen, waarbij het ontginningscentrum iets ten noordwesten van het plangebied is te situeren, nl. het kasteel Rozelaar. De omvorming van bos naar landbouwgebied was eind 18de eeuw zeker al gefinaliseerd: op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is het plangebied volledig in gebruik als landbouwgrond, en in de omgeving zijn geen beboste percelen meer te herkennen. Het terrein is onbebouwd. Deze situatie verandert niet tot op heden. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 zijn de huidige percelen reeds herkenbaar. Het terrein is minstens sinds 1777 onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, waardoor er kan verondersteld worden dat er geen grootschalige bodemverstoringen hebben plaatsgevonden. Dit kan een goede bewaring van het archeologisch bodemarchief impliceren.

Lochristi is gelegen in de Vlaamse Zandstreek, waarbij het landschap van noord naar zuid een afwisseling van hogere en drogere zandruggen en natte beekdepressies vertoont. Op de tot heidegronden gedegenereerde hogere zandstroken ontstonden van west naar oost verlopende oude verkeerswegen zoals de huidige N70. Het landschap wordt ook van west naar oost doorsneden door de Westlede en de Lede, dit zijn door kanalisering in de 13de-14de eeuw rechtgetrokken natuurlijke waterlopen. Het plangebied bevindt zich net ten noorden van de Lede. Het detail van het hoogtemodel toont dat het maaiveldniveau van het plangebied tussen ca. +6,65m TAW en +6,30m TAW is gelegen, met de hoogste waarden in het noorden. Van een helling is evenwel geen sprake. Bodemkundig zijn er op het terrein matig natte (lemige) zandbodems te verwachten, met structuur B horizont, al dan niet met mergel op geringe diepte.

Op archeologisch gebied is de omgeving van het plangebied eigenlijk ongekend. De gekende locaties duiden er op dat het plangebied gelegen is in een omgeving waarrond minstens vanaf de late middeleeuwen bewoning was (zie kasteel Rozelaar en 2 laatmiddeleeuwse sites met walgracht, allen op heden nog niet archeologisch onderzocht). Enkele sleuvenonderzoeken uitgevoerd ten noorden van het plangebied, langsheen de hoofdweg door de dorpskern, leverde geen sites op. Toch kan op basis van de landschappelijke ligging en het schijnbaar ontbreken van grootschalige verstoringen een gemiddelde archeologische verwachting gegeven worden aan het plangebied. Deze verwachting betreft dan voornamelijk sites met grondsporen uit het neolithicum, metaaltijden, Romeinse periode en de middeleeuwen. De verwachting voor in situ bewaarde steentijd artefactensites wordt als laag ingeschat. Hoewel gelegen nabij de Lede, is dit een waterloop die in de 13de-14de eeuw is gekanaliseerd en is er geen herkenbare beekvallei aanwezig. Het terrein is niet gelegen op een helling, en de reeds uitgevoerde sleuvenonderzoeken in de buurt hebben nergens aanwijzingen aangetoond voor potentiële in situ bewaring van steentijd artefactensites. Dergelijke sites zijn eerder te verwachten op de zandruggen rond het plangebied, en niet op de lagere zones ertussen.

Het bestaande tuinbouwbedrijf breidt uit tot op het plangebied. Er worden 2 nieuwe folieserres, een nieuw containerveld en 2 bufferbekkens aangelegd. De 2 serres hebben een oppervlakte van 20 650m² en 13 023m², het containerveld met bijhorende paden is 8 215m² groot. In het zuiden van het plangebied wordt een bufferbekken van 2 337m² aangelegd, in het westen een waterbassin van 8 744m². Bij de serres en het containerveld beperken de werken zich grotendeels tot de bovenzijde van de teelaarde. Het huidige maaiveld wordt zeer licht genivelleerd (helling van 0,001%) waarna er een folie over de bovenzijde van de grond wordt gespannen. De fundering van de serre gebeurt op een systeem van metalen palen van 14 bij 14cm, die in een betonnen fundering van 80 bij 80cm (0,64m²) en ca. 85cm diep gevat worden. Ter hoogte van de nieuwe serres zullen hiervoor 9 rijen van verspreid gelegen, puntvormige uitgravingen gebeuren. In totaal komt dit neer op ca. 600 funderingspunten, dit is $600 \times 0,64\text{m}^2 = 384\text{m}^2$ of 1,14% van de totale oppervlakte van de nieuwe folieserres. De bufferbekkens worden over de volledige oppervlakte meerdere meter diep uitgegraven, hier gebeuren dus de grootste en diepste bodemingrepen van het project.

Het plangebied kent een gemiddelde archeologische verwachting. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. Mocht er een site aanwezig zijn, dan wordt deze vooral ter hoogte van de geplande bufferbekkens bedreigd; de bodemingrepen op de andere zones van het plangebied zijn zodanig beperkt in diepte (bovenzijde teelaarde) en verspreid gelegen kleine puntvormige ingrepen (funderingssokkels) dat deze respectievelijk geen bedreiging vormen voor het bodemarchief, en geen relevante kenniswinst kunnen opleveren indien ze verder worden onderzocht. Het verder vooronderzoek beperkt zich bijgevolg tot de zone van de bufferbekkens en kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarover archeologisch nog maar weinig is gekend. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, omdat de terreinen op dit moment nog begroeid zijn met gewassen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek, de modaliteiten hiervan worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

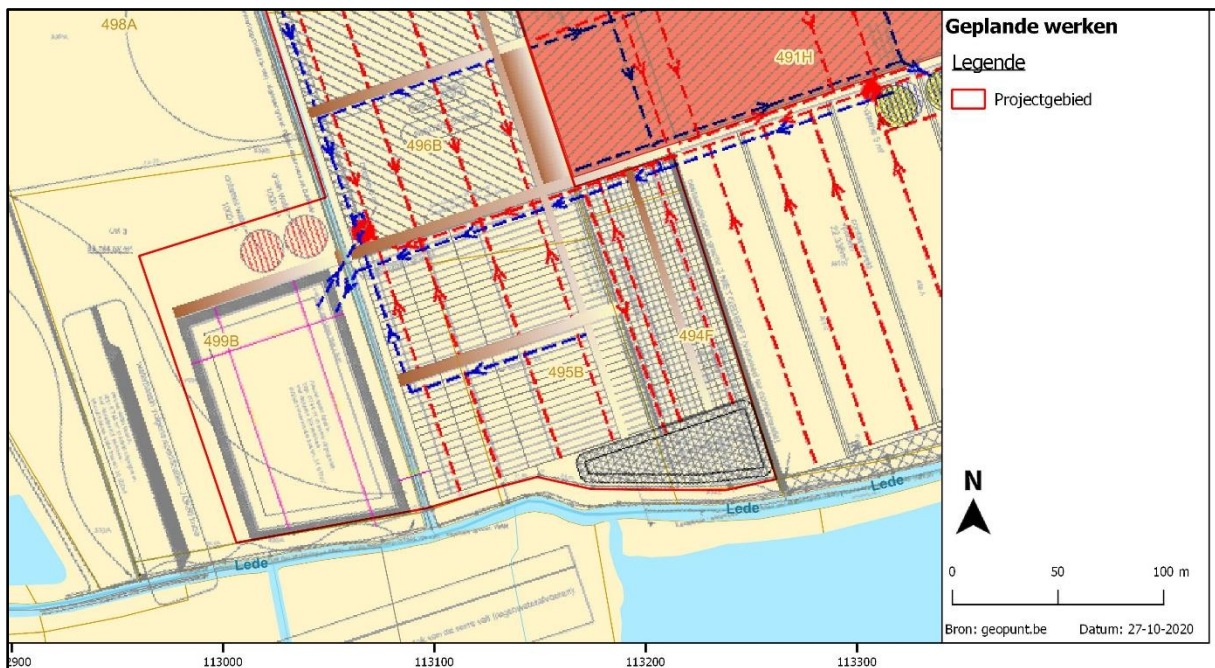
Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Lochristi, Ommegangstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 112777,04 en Y: 197051,46; X: 113445,16 en Y: 197422,82

Oppervlakte plangebied: 58 672m²

Kadastergegevens: Lochristi, afdeling 1, sectie C, perceel 491H (partim), 494F, 495B, 496B, 497A, 499B (partim)

Het plangebied komt niet volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek; enkel de zone van het bufferbekkens wordt weerhouden, met een oppervlakte van 11 081m² (2 337m² voor het zuidelijke bekken, en 8 744m² voor het westelijke).

Figuur 1 Detail van de geplande werken geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: initiatiefnemer en geopunt.be). Het verder vooronderzoek beperkt zich tot de driehoekige zone van het bufferbekken in het zuiden van het plangebied, en het rechthoekige bassin in het westen

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Zijn er sporen te linken aan het eertijdse Lobos (bvb. houtskoolmeilers)?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen deze deelzone, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en mee met de lengterichting van de bufferbekkens georiënteerd, op die manier is kan het grondverzet het meest efficiënt georganiseerd worden. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 1108m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 277m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 1385m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan (witte balken), geprojecteerd op de geplande werken en de kadasterkaart (bron: initiatiefnemer en geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.